

27. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / [за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, С. В. Фесенка]. – [2-е вид., переробл. та доповн.]. – К. : Дакор, 2008. – 1428 с.

28. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [4-те вид., переробл. і доповн.]. – Х. : Право, 2010. – 608 с.

29. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка]. – [9-те вид., переробл. та доповн.]. – К. : Юрид. думка, 2012. – 1316 с.

30. Д'ячкова Н. А. Опіка як спосіб охорони майнових прав фізичних осіб : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Д'ячкова Ннаталія Анатоліївна. – Х., 2006. – 202 с.

Надійшла до редколегії 14.12.2012

ЕВТЕЕВА Д. П. СУЩНОСТЬ И ВИДЫ ОБЩЕСТВЕННО ОПАСНЫХ ДЕЯНИЙ ПРЕСТУПНОГО ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЯ ОПЕКУНСКИМИ ПРАВАМИ (СТ. 167 УГОЛОВНОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ)

Рассмотрены сущность и виды общественно опасных деяний, которые составляют объективную сторону преступления, предусмотренного ст. 167 Уголовного кодекса Украины. По результатам анализа судебной практики приведены наиболее распространенные виды таких деяний. Внесены соответствующие предложения по усовершенствованию исследуемой нормы.

YEVTEYEVA D. ESSENCE AND THE TYPES OF SOCIALLY DANGEROUS ACTS OF THE ABUSE OF THE RIGHTS OF GUARDIAN CRIME (THE ARTICLE 167 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE)

Essence and types of socially dangerous acts that form the objective side of crime envisaged by article 167 of the Criminal Code of Ukraine are examined. According to the results of analysis of judicial practice the most common types of such acts are submitted. The suggestions in relation to improvement the researched norm are proposed.

УДК 343.138

О. Б. ЗАГУРСЬКИЙ,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Юридичного інституту*

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Досліджено правову природу завдань кримінального провадження, особливості взаємозв'язку завдань кримінальної процесуальної політики та завдань кримінального провадження, сформульовано пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства.

У зв'язку з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України 13 квітня 2012 р. виникла потреба наукового дослідження специфічної мети та завдань кримінального провадження. У даному аспекті можемо вказати на суттєвий вплив нової кримінальної процесуальної політики на призначення кримінального провадження, його правову природу, спрямування його завдань на сучасному етапі розвитку України. До того ж, недостатньо уваги в кримінальній процесуальній науці приділено дослідженню завдань кримінального провадження в контексті нової кримінальної процесуальної політики України.

У кримінальній процесуальній науці предметом наукових досліджень були різні аспекти

кримінального процесуального законодавства України, які досліджували зарубіжні та українські вчені: В. О. Азаров, Ю. П. Аленін, С. А. Альперт, М. І. Бажанов, О. М. Бандурка, А. С. Барабаш, О. М. Баранов, Я. І. Баршев, Л. С. Владимиров, Л. М. Володіна, Т. В. Варфоломєєва, А. П. Гуляєв, В. Г. Гончаренко, М. В. Духовської, П. С. Елькінд, З. Д. Єнікєєв, В. С. Зеленецький, В. М. Калінін, В. М. Корнуков, О. В. Капліна, І. В. Михайловський, І. Б. Михайловська, О. Р. Михайленко, В. Т. Нор, В. Т. Томін, В. Я. Тацій, В. П. Шибіко, М. Є. Шумило тощо. Тим не менше, на доктринальному рівні сучасної кримінальної процесуальної політики України, недостатньо досліджено правову природу кримінального провадження, його призначення та

завдання, їх відповідність новому типу кримінального провадження, правозастосовчій практиці та основним завданням кримінальної процесуальної політики України.

Метою даної статті є дослідження правової природи завдань кримінального провадження, особливостей взаємозв'язку завдань кримінальної процесуальної політики та завдань кримінального провадження, формулювання пропозицій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства.

Відповідно до ст. 2 «Завдання кримінального судочинства» КПК України від 28 грудня 1960 р., «завданнями кримінального судочинства є охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть в ньому участь, а також швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний» [1]. У такій редакції ст. 2 КПК України з'явилася майже через 30 років у результаті прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України» [2]. Формулювання завдань істотно змінилося – його було доповнено завданнями охорони прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб – під впливом положень Декларації про державний суверенітет України, прийнятої Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р., «виходячи з потреби всебічного забезпечення прав і свобод людини і визначаючи необхідність побудови правової держави» [3, с. 467].

На думку дослідників «завдання, сформульовані станом на 1992 р., не враховують у повній мірі сучасні демократичні зміни у суспільстві, а також інноваційні підходи до нормативно-правового регулювання кримінально-процесуальних відносин відповідно до Конституції України і міжнародно-правових актів, які стосуються кримінального судочинства» [4, с. 82].

Подібні норми існують у Кримінально-процесуальному кодексі Російській Федерації, проте в ньому відбивається своєрідний підхід щодо розуміння призначення кримінального судочинства. Так, у ч. 1 ст. 1 КПК РФ зазначено, що «порядок кримінального судочинства на території Російської Федерації встановлюється діючим Кодексом, заснованим на Конституції Російської Федерації», а відповідно до ч. 1 ст. 6 КПК РФ «кримінальне судочинство має своїм призначенням: 1) захист прав і законних інтересів осіб і організацій, потерпілих

від злочинів; 2) захист особи від незаконного і необґрунтованого обвинувачення, засудження, обмеження її прав і свобод» [5].

У той же час відповідно до ст. 2 КПК Республіки Білорусь «завданнями кримінально-процесуального закону є закріплення належної правової процедури здійснення кримінального процесу, забезпечення законних прав і інтересів фізичних і юридичних осіб, яким злочином заподіяна фізична, майнова або моральна шкода, а також кримінальне переслідування і захист осіб, які підозрюються, обвинувачуються в здійсненні передбачених кримінальним законом суспільно небезпечних діянь. Кримінально-процесуальний закон покликаний сприяти формуванню в суспільстві поваги до прав і свобод людини і громадянина, утвердження справедливості» [6].

Крім того, ст. 7 КПК Республіки Білорусь визначає, що «завданнями кримінального процесу є захист особи, її прав і свобод, інтересів суспільства і держави шляхом швидкого і повного розслідування злочинів, суспільно небезпечних діянь неосудних, викриття і притягнення до кримінальної відповідальності винних; забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожен, хто вчинив злочин, був підданий справедливому покаранню і жоден невинний не був притягнений до кримінальної відповідальності і засуджений» [6].

На думку В. Т. Маляренка і В. Г. Гончаренка, «провадження у кримінальних справах – це порядок, процедура виконання певних дій на різних стадіях розгляду кримінальної справи від її порушення і до виконання вироків і ухвал суду. Поняття «провадження у кримінальних справах» за своїм змістом тотожне поняттям «кримінальний процес» і «кримінальне судочинство». Тому провадження у кримінальних справах як частина судочинства в Україні відповідно до її Конституції повинно здійснюватися виключно в порядку, який встановлюється законом» [7, с. 7–8].

На думку одного з найбільш авторитетних російських учених-процесуалістів В. П. Бож'єва, «було би помилковим зводити регулятивне призначення норм КПК Російської Федерації до встановлення порядку судочинства, що його завдання є ширшими і включають у себе також вплив на сутність процесу» [8, с. 9].

У зв'язку з цим Ю. А. Ляхов зазначає, що «сутність кримінального процесу є встановлення дійсно винного у вчиненні злочину, а при встановленні винного – справедливо визначення наслідків цього, тобто, як правило,

справедливе його покарання. Якщо ж діяльність щодо розслідування і вирішення кримінальних справ не спрямована на встановлення дійсно винних у вчиненні злочину, то відсутня сутність кримінального процесу, його немає як такого» [9, с. 30].

Н. В. Глинська вважає, що «у сфері кримінального судочинства держава, здійснюючи правове регулювання, має забезпечити гармонійний баланс приватних і суспільних інтересів, а саме: 1) баланс між необхідністю забезпечити права і інтереси приватних осіб і гарантувати державним органам та посадовим особам можливість ефективно здійснювати кримінальне переслідування та відправляти правосуддя; 2) баланс прав та законних інтересів сторони обвинувачення та захисту; 3) баланс правових можливостей державного обвинувача та потерпілого по справах публічного та приватно-публічного обвинувачення. Проблему забезпечення збалансованості державних, суспільних та особистих інтересів віднесено до соціальної ефективності самого права і вона має вирішуватися, перш за все, на правотворчому рівні в аспекті досконалості нормативної основи правового регулювання» [10, с. 100].

На думку А. А. Павлишина, «ціллю (метою) кримінального процесу має бути захист прав і законних інтересів осіб, які потерпіли від злочину, який (захист) полягатиме у тому, що через розкриття злочину, покарання винних чи застосування до них інших заходів впливу створяться усі умови для загладження шкоди, завданої потерпілому, відновлення його прав, повернення йому його правомірних речей» [11, с. 138].

Т. В. Малярчук наголошує: «Що стосується правильного застосування закону, непритягнення до відповідальності невинуватих, то це не мета, не призначення і не завдання кримінального судочинства, а одна з форм реалізації завдань. До цього слід додати і недосконалість законодавчої техніки, що використовується при формулюванні положення ст. 1 КПК України, оскільки Кодекс не лише визначає провадження у кримінальних справах, а й регулює кримінально-процесуальну діяльність органів дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду до порушення кримінальної справи» [12, с. 182–183].

З приводу цього В. А. Калінін зазначає, що «...в Росії діє новий Кримінально-процесуальний кодекс –...орієнтований на пріоритетний захист прав і свобод особи в кримінальному процесі. Але кожному юристові зрозуміло, що не ці соціальні цінності втілюють у життя необхідність провадження у кримінальних спра-

вах, а те, що вчиненими злочинами їм заподіюється шкода. Злочини необхідно розкривати, осіб, винних у їх скоєнні, викривати. І таке завдання не може бути першоосновою кримінального процесу. Необхідність у захисті прав і інтересів учасників кримінального процесу, незалежно від їх правового статусу, виникає лише у зв'язку з виникненням кримінально-процесуальних відносин, можливістю розпочати дії зі здійснення кримінального переслідування» [13, с. 91–92].

Е. Ф. Куцова вважає, що «встановлення на законодавчому рівні завдань кримінального процесу важливе тим, що такі завдання програмують конкретний зміст КПК... Законодавче визначення завдань... програмують у кожній конкретній ситуації діяльність суду, прокурора, слідчого, дізнавача для того, щоб ця діяльність відповідала даним завданням» [14, с. 292].

Таким чином, у новому КПК України повинні бути закріплені основні положення, які стосуються завдань кримінального судочинства. Оскільки відмова від необхідності встановлення завдань кримінального судочинства на законодавчому рівні під час прийняття нового КПК України є головною причиною того, що законодавець втручається у сферу кримінального процесу та кримінального права, і дає при цьому інше, ніж у Кримінальному кодексі України, вирішення одного і того ж самого питання. У свою чергу, такі норми повинні відповідати основному постулату сучасної кримінальної процесуальної політики України – верховенство прав і основних свобод людини та громадянина.

13 квітня 2012 р. Верховною Радою України був прийнятий новий Кримінальний процесуальний кодекс України. В основі філософії нового КПК України закладено прагнення вітчизняного законодавця привести норми кримінального процесуального закону у відповідність до загально визначених принципів і норм міжнародного права, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Конституції України у сфері охорони та захисту основних прав та свобод людини та громадянина.

Відповідно до ст. 2 нового КПК України «завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний,

хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура» [15].

Вищезазначені завдання кримінального провадження узгоджуються із завданнями кримінального законодавства – «правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам» [16]. У зв'язку з цим В. П. Шибіко зазначає, що «стрижнем завдань кримінального судочинства є вимога забезпечення швидкого, всебічного, повного і об'єктивного з'ясування наявності події кримінального правопорушення, осіб, які його вчинили, характеру і розміру

заподіяної ними шкоди та інших обставин, які мають значення для правильного вирішення справи, без чого неможливе виконання завдань кримінального судочинства в цілому, досягнення його цілей» [17, с. 19].

Таким чином, визначені в ст. 2 нового КПК України від 13 квітня 2012 р. завдання кримінального провадження відображають реальний стан сучасної кримінальної процесуальної політики України, узгоджуються з її пріоритетними завданнями в контексті реформування кримінального процесуального законодавства.

На нашу думку, ст. 2 нового КПК України необхідно доповнити ч. 2, виклавши її в такій редакції: «Встановлений кримінальним процесуальним законодавством порядок кримінального провадження повинен сприяти зміцненню законності і правопорядку, запобігання злочинам, виховання громадян в дусі поваги до Конституції та законів України, прав і свобод людини і громадянина».

Список використаної літератури

1. Кримінально-процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : за станом на 10 квіт. 2012 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.
2. Про внесення доповнень і змін до деяких законодавчих актів України [Електронний ресурс] : закон України від 15 груд. 1992 р. № 2857-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2857-12>.
3. Шибіко В. П. Проблеми законодавчого визначення процесуальної форми вирішення завдань кримінального судочинства / В. П. Шибіко // Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовчій діяльності : зб. матеріалів наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті А. Я. Дубинського (м. Київ, 3 квіт. 2009 р.). – К., 2009. – С. 461–467.
4. Костін М. Мета кримінального судочинства: поняття і сутність / М. Костін // Право України. – 2008. – № 4. – С. 81–83.
5. Уголовно-процесуальный кодекс Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.goskodeks.ru/codecs/ygolov-proc.html>.
6. Уголовно-процесуальный кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/webnpa/text.asp?RN=hk9900295>.
7. Кримінально-процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. Т. Маляренка, В. Г. Гончаренка. – Вид. 2-ге, переробл. та доповн. – К. : Форум, 2004. – 492 с.
8. Божьев В. П. Комментарий к ст. 1 УПК Российской Федерации / В. П. Божьев // Законность. – 2009. – № 4 – С. 9–15.
9. Ляхов Ю. А. О сущности российского уголовного процесса / Ю. А. Ляхов // Ученые записки. – 2007. – Вып. 6. – С. 30–34.
10. Глинські Н. В. Завдання кримінального судочинства / Глинська В. Н. // Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовчій діяльності : зб. матеріалів наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті А. Я. Дубинського (м. Київ, 3 квіт. 2009 р.). – К., 2009. – С. 100–101.
11. Павлишин А. Ціль сучасного кримінального процесу України / А. Павлишин // Право України. – 2009. – № 2. – С. 134–138.
12. Малярчук Т. Про основні напрями оптимізації норм Кримінально-процесуального кодексу України / Т. Малярчук // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 12. – С. 180–183.
13. Калинин В. А. К вопросу о назначении уголовного процесса / В. А. Калинин // Вестник Московского университета МВД России. – 2004. – № 1. – С. 91–93.
14. Куцова Э. Ф. Истина и состязательность в уголовном процессе Российской Федерации / Э. Ф. Куцова // Ученые-юристы МГУ о современном праве / под ред. М. К. Треушников. – М. : Городец, 2005. – С. 290–308.
15. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : за станом на 10 жовт. 2012 р. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17>.
16. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

17. Шибіко В. Щодо призначення і завдань кримінального судочинства України / В. Шибіко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 88. – С. 16–19.

Надійшла до редколегії 05.11.2012

ЗАГУРСКИЙ А. Б. ЗАДАЧИ УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА В КОНТЕКСТЕ НОВОЙ УГОЛОВНОЙ ПРОЦЕССУАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ

Исследована правовая природа задач уголовного производства, особенности взаимосвязи задач уголовной процессуальной политики и задач уголовного производства, сформулированы предложения относительно усовершенствования уголовного процессуального законодательства.

ZAGURSKY O. TASKS OF CRIMINAL JUSTICE IN THE CONTEXT OF NEW CRIMINAL PROCEDURE POLICY OF UKRAINE

The legal nature of tasks of criminal justice, feature of intercommunication of tasks of criminal judicial policy and tasks of criminal justice are researched, the provisions concerning the improvement of criminal judicial legislation are proposed.

УДК 342.536:343

М. В. КАРА,

здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ШАХРАЙСТВО

Надано криміналістичну та кримінологічну характеристику особи шахрая. Виділено типи шахраїв; з урахуванням їх особливостей наведено класифікацію та групову кваліфікацію шахраїв.

На всіх етапах історичного розвитку суспільства питання протидії злочинності не втрачають своєї актуальності, набуваючи особливого значення в періоди політичних і соціально-економічних перетворень. Значні суспільно-політичні та соціально-економічні зміни в Україні, що відбуваються внаслідок набуття чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом, положення якого істотно відрізняються від попереднього, нові реформи системи Міністерства внутрішніх справ України можуть як супроводжуватися, так і спровокувати загострення криміногенної ситуації та зростання злочинності в країні.

Слід зазначити, що характерною рисою сучасної злочинності є значне зростання тих видів злочинів, які мають корисливу мотивацію і мають яскраво виражений інтелектуальний характер. До цієї групи злочинів належить передусім шахрайство, яке, до того ж, відрізняється своїм незвичним динамізмом форм.

Відповідно до такої швидкої видозміни шахрайств, що значно підвищує його суспільну небезпечність, повинні змінюватися теоретично-правові та організаційно-тактичні засади протидії цьому виду злочину.

Отже, прискорені темпи інформатизації шахрайських операцій, поєднання шахрайства з корупцією і організованою злочинністю, високий рівень спричиненої матеріальної шкоди у загальній структурі шкоди від економічної злочинності (приблизно 25 %), висока латентність сучасного шахрайства, високий рівень професіоналізму, майстерності сучасних шахраїв та їх протидія розслідуванню, орієнтація на використання підставних підприємств для прикриття шахрайської діяльності (до 60 % усіх шахрайств у великому розмірі) вимагають віднести протидію цьому виду злочину до пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів. У зв'язку з цим МВС України за допомогою ЗМІ регулярно здійснює інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо злочинів стосовно соціально незахищених громадян. Проводиться активна робота працівниками карного розшуку органів внутрішніх справ України [1, с. 39].

Необхідність вивчення особи шахрая **актуальна** тим, що без вивчення її властивостей складно ефективно протидіяти шахрайствам як під час проведення оперативно-розшукових заходів, так і під час здійснення слідчих дій. Оперативно-розшукова характеристика дає можливість